

LA LETTERATURA ITALIANA DEL NOVECENTO

IN UN VOLUME di FERENC SZÉNÁSI

A XX. SZÁZADI OLASZ IRODALOM

SZÉNÁSI FERENC KÖTETÉBEN

Se un italianista ungherese prendesse in mano la Letteratura italiana del XX secolo. Storia, autori, opere (Ed. Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004, pp. 251) di Ferenc Szénási le sue parole non potrebbero che essere di soddisfazione: finalmente è stata scritta. Sebbene in lingua ungherese ormai non manchino studi dei vari periodi della letteratura italiana o lavori sulla storia delle relazioni italo-ungheresi, se della storia della letteratura italiana in Ungheria esiste già una tradizione (la prima storia della letteratura italiana

in lingua ungherese a cura di Antal Radó fu pubblicata nel 1896), della letteratura italiana del XX secolo questo è il primo compendio.

Se la storia della letteratura di Ferenc Szénási non è presente sugli scaffali specialistici delle librerie possiamo porci due domande. La prima è: perché scrivere una storia della letteratura? La seconda va già oltre l'uso immediato e pratico (testo di istruzione superiore) del lavoro: che senso ha scrivere la storia di una letteratura straniera? Perché non lasciamo questo compito, nel caso specifico, agli italiani e traduciamo invece quello che più ci conviene? Nella prima metà del XX secolo Mihály Babits e Antal Szerb hanno compiuto l'esperimento finora più efficace nella rielaborazione del concetto di letteratura mondiale, stabilendo che "la storia della letteratura mondiale è una cooperazione vivente". La storia della letteratura in realtà è uno specchio: scriviamo una storia della letteratura straniera perché c'è un bisogno generazionale di manifestazioni di scritture cariche di responsabilità, di creazioni comuni in cui si rispecchino quella cultura e quella tradizione nazionale che la figura dello studioso acquisisce nel momento in cui redige una storia della letteratura.

Il cerchio delle creazioni che rappresentano le file della letteratura mondiale è piuttosto stretto: entrerebbero in una biblioteca privata non particolarmente grande. La storia della letteratura di Ferenc Szénási consta di un volume di media grandezza: la Storia è di 105 pagine; gli Autori 20 pagine; 112 pagine le Opere, un'antologia corredata di analisi del testo. Chiude l'opera la bibliografia specialistica. Nel volume sono ben collegati e straordinariamente logici i riferimenti testuali che comettono le tre unità e particolarmente degne di nota sono i corsivi. Questa struttura fa dell'opera un testo chiaro e di facile consultazione. Nello sfogliare l'antologia il lettore può intuire quanto sia stato difficile il compito dell'autore: fra le opere della letteratura italiana del XX secolo ha dovuto mostrare in un volume relativamente ridotto le opere indiscutibilmente basilari del periodo. È riuscito a trasmettere al lettore l'impressione non di un riassunto o di un breve elenco, ma di un connubio essenziale di storia letteraria basata sul testo e sulla sostanziale analisi dell'opera. Sebbene la scelta si fondi sulle caratteristiche della storia della letteratura, nello stesso tempo sa guidare il lettore nella foresta dei principali stili, generi e forme della letteratura italiana del XX secolo, della varietà dei metodi di scrittura, del funzionamento delle istituzioni della vita letteraria italiana, a partire

Ha egy magyar italianista kézbe veszi Szénási Ferenc „A huszadik századi olasz irodalom. Történet, szerzők, művek” (Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004, pp. 251) című könyvét, első szava csakis a megelégedés hangján szólhat: végre valaki megírta. Noha az olasz irodalom különféle korszakairól szóló tanulmányokból, magyar-olasz kapcsolattörténeti munkákból most már magyar nyelven sincs hiány, sőt, azt is elmondhatjuk, hogy a magyarországi olasz irodalomtörténet-írás bizonyos hagyományokra tekinthet vissza (Radó Antal műve, az első magyar nyelven írt olasz irodalomtörténet 1896-ban jelent meg), a XX. század olasz irodalmáról ez az első teljes összefoglalás.

Am ha Szénási Ferenc irodalomtörténetét nem szakmabeli pillantja meg a könyvesboltok polcain, két dolgot is elgondolhat. Az egyik: miért is írunk irodalomtörténetet? A másik kérdés immár a munka közvetlen, azaz gyakorlati hasznán (felszoktatási tankönyv) túlra mutat: mi értelme van idegen nyelvű irodalomtörténetet írni? Miért is nem hagyjuk ezt – jelen esetben – az olaszokra, s fordítjuk le a nekünk legjobban tetszőt? A XX. század első felében Babits Mihály és Szerb Antal tett máig ható kísérletet a világirodalom fogalmának újragondolására. Kimondták, hogy – a világirodalom története élő összefüggés”. Az irodalomtörténet-írás valójában tükröz: azért is írunk hát idegen irodalomtörténetet, mert úgy emberöltőnként szükség van felelősségteljes írásos megnyilatkozásokra, közösségi alkotásokra, melyekben annak a nemzetnek a kultúrája, hagyománya is tükröződik, amely az irodalomtörténetész személye által az irodalomtörténet megírására vállalkozott.

A világirodalmi rangot képviselő alkotásoknak a köre meglehetősen szűk: elérnek egy nem különösebben nagy magánkönyvtárban. Szénási Ferenc irodalomtörténete egy közepes méretű kötetben elfér: 105 oldal „A történet”; 20 oldal „A szerzők”; 112 oldal „A művek”, azaz a szövegelemzések kiegészíteti antológia. A művet a felhasználó szakirodalmi bibliográfája írja. A kötetben belül jól követhetők és rendkívül logikusak a három egységet összekapcsoló szövegközi utalások, és figyelemfelkeltők a kurzív kiemelések. Ez a szerkezet jól áttekinthető, könnyen kezelhető kézikönyvvé teszi a művet. Az olvasó az antológia lapozgatásakor sejtheti meg, milyen nehéz dolgosa vállalkozott a szerző: a XX. századi olasz irodalom alkotásai közül e viszonylag szűkre szabott terjedelemben kellett felmutatnia a korszak vitathatatlan alapműveit. Úgy sikerült ez, hogy az olvasóban végül nem az az érzés alakul ki, hogy kurta, felsorolásszerű összefoglalást kapott, hanem egy szövegközpontú irodalomtörténet és lényegretörő műelemzések tömör ötvözetét. Jóllehet egy irodalomtörténet értékelői kiválasztásán alapuló tanúságtétel, egyben az olvasónak szóló útmutató is: ez a könyv eligazítja őt a XX. századi olasz irodalom legfőbb stílusainak, műfajainak, formáinak érdekében, írói módszerek sokféleségében, az olasz irodalmi élet intézményeinél működésében, kezdve a XIX. század örökségétől a XX. század utolsó évtizedében felbukkant pulp irodalomig; a korszak világirodalmi rangú képviselőitől a

